

că: „In loc de *Germanân*, e mai bine zis *Alemanân*, cuvântul adevărat cu care numesc Tătarii pe Germani“); tăt. **Mocan**: *mocan*:

Bâr chicichene ducheau

Iși tolî Mocan

(„O prăvălie mică / Plină toată de Mocani“, în ghicitoarea a 54-a (*Cutia cu chibrituri*), în *Anal. Dobr.*, III, p. 381); cuvântul, după cum se știe, a intrat și'n ung.: *mokányi*; tăt. **nani**: *nani*:

Capânân șeci șiltârai

Șelebânân cozi ghiltârai

Șelebân, nani (refren)

(„Veriga ușii se sgâlțâie / Ochii celui drag sclipeșc / Nani, dragul meu“, în *Anal. Dobr.*, II, p. 264; *ibid.*, nota 2: „Nani are același înțeles al românescului „nani“, când se leagănă copiii“).

Același I. Dumitrescu, în niște *Insemnări despre Tătarii din Pervelia*, publicate în *Analele Dobrogei*, II (1921), p. 116, vorbind despre porecelele pe care și le dau Tătarii între ei, citează *aeroplan*, dată unuia căruia îi tot plăcea să vorbească despre aeroplanele ce le-a văzut în timpul războiului. Un individ mititel de statură și îndesat, era poreclit „*mormoloc*“.

Materialul prezentat în paginile de mai sus este, firește, cu totul incomplet. Anchete lingvistice făcute printre Turcii și Tătarii dobrogeni, cercetarea colecțiilor de folklor, examinarea atentă a dicționarelor și a fondului extrem de bogat de documente turcești păstrate în Arhivele Statului ar da la iveală lucruri noi și importante, atât pentru turcologie cât și pentru cultura română, deopotrivă.

VLADIMIR DRIMBA

PARALELE SINTACTICE ȘI FRAZEOLOGICE TURCO-ROMÂNE

În *Bulletin Linguistique*, VI (1938), p. 237—238, Leo Spitzer releva *Quelques parallèles turcs pour des phénomènes syntaxiques roumains*, în trei note sugerate de cartea savantului da-

nez K. Grönbech, *Der türkische Sprachbau*, I, Copenhaga, 1936. Astfel, înlocuirea pers. I sing. cu pers. I pl. în optativul osman, în exemple ca *olmajalum* „eu n'aș vrea să fiu“, sau *bân dilâ-jülüm* „eu aș vrea să cer“ (literal: „eu am vrea să cerem“), amintește pe rom. *am* (pers. I sing. a vb. *a avea*) <*habemus* (explicație pe care o dăduse L. Spitzer în DR, V, 498 ș. u.) și întrebuințarea predicatului la plural pentru subiectul la singular, atestată în franceza populară: *je n'avons pas, je parlons*, și (adăugăm noi, mai ales pentru comparația cu al doilea exemplu turcesc citat) în scrisori particulare dela 'nceputul sec. al XVII-lea: *cu, vor nec Torçiuł de Cîmpulung, scriem...* (cf. Al. Rosetti, *Ist. lb. rom.*, I², 137); vezi, în special, versurile din *Scrisoarea III* a lui Eminescu:

De din vale de Rovine,
Grăim, Doamnă, către tine...

.....
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru'n valea Ta...

În nota a doua, oprindu-se la explicația dată de Grönbech înlocuirii acuzativului cu dativul în limba ciuvașă, printr'o analogie cu construcții de verbe ca „frapper“, „voir“, „în care dativul e de înțeles“ („statt 'er schlug ihn' bevorzugte man den Ausdruck 'er schlug auf ihn' los“), — Leo Spitzer o pune în lumină comparativă cu rom. *pe* și span *á*, care formează un acuzativ prepozițional când numele în acuzativ desemnează o ființă, după cum arătase în studiul său *Rum. p(r)e span. á vor persönlichem Akkusativobjekt*, în *ZRP*, XLIII (1928), p. 423—432. Și, în sfârșit, particula *da*, prin care „osmana poate insista asupra felului particular al unui regim“ (*kitab aldyım* „ich habe Bücher gekauft“, *kitab-da aldyım* „ich habe Bücher gekauft“), — particula care, în general, este un sufix ce indică locul (*Ankara-da* „în Ankara“), — prezintă o analogie cu *la* „partitiv“ din română: *a mânca la pâine*, care, la origine, însemna „manger au pain“, precum „acheter dans le genre livres“ în exemplul turcesc. Deși dubla funcțiune a prepoziției românești și a dezinentei

turcești prezintă o interesantă analogie, e greu de stabilit o influență¹⁾.

La aceste concordanțe sintactice stabilite de Leo Spitzer, mai adăugăm câteva, extrase din traducerea unor proverbe turcești, publicate de Anton Pann — un bun cunoscător al limbii turcești — în *Povestea vorbii*²⁾.

Și anume, aceeași particulă *da* — de care se ocupase Leo Spitzer —, legată de *bostan* din proverbul turcesc transcris de Anton Pann: *Gailesüz vaş bostanda biter* (ortografiat: *ğailesiz baş bostanda biter*) e tradusă servil cu prepoziția *la*: *Cap fără de griji la bostan crește*, cu sensul de: *până la (mărimea unui) bostan*³⁾, *cât un bostan*. De altminteri chiar exemplul acesta oferă

¹⁾ Nicolae Drăganu, *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor. Un capitol de sintaxă românească* (Societatea Română de Linguistică, Seria II, Studii, 3). București, Institutul de Linguistică Română, 1943, p. 163, ocupându-se de complementul în acuzativ cu *la*, scrie: „În privința originii, nu este nicio legătură între această construcție, care ne amintește pe cea cu *a* (<*ad*) + acuzativul substantivului [v. *ib.*, p. 148 ș. u., n. n.], și între cea analogică turcescă, cu particula *da*, la care trimite L. Spitzer...” (nota 3).

²⁾ Anton Pann, *Povestea vorbii*, ed. II-a. Cu introducere de Dr. M. Gaster. Craiova, Ed. „Scrisul Românesc” (Clasicii Români Comentati), 1943, p. 333—334 (*Proverburile turcești cu românește*). — În studiul introductiv, la p. 42, M. Gaster scrie că „afară de limba românească în care devenise meșter, singura limbă pe care o cunoștea foarte bine, era cea turcescă. Pretutindenea se vede înrăurirea adâncă nu numai a limbii, ci și a vieții turcești, a literaturii populare și a obiceiurilor: Nastratin Hogeia singur ar fi o dovadă puternică”. (Notăm, cu această ocazie, că în nr. 5 al rev. *Limba Română*, din Istanbul, p. 15—16, se reproduce episodul *Nastratin Hoca la nuntă* din trad. lui A. Pann, alături de originalul turec, căruia i se dă titlul general *Nasrattin Hogeia*; firește, e o scăpare din vedere, *Hogeia* trebuind alăturat lui *Nastratin* din trad. rom., iar *Hoca* lui *Nasrattin*, forma turcescă a numelui).

³⁾ Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, Iași, 1943, p. 399, citează câteva cazuri — deși întru câtva diferite de al nostru — de întrebuițarea prep. *la* pentru *până la*; pentru felul cum împrumutăm unele expresii dintr-o limbă străină, citează construcția *la noapte*, care e traducerea literală a germ. *am Abend* pentru *noaptea* (*ibid.*, note 4).

alte două analogii cu fenomene sintactice turcești. Întâiu, subiectul propoziției exprimat printr'un substantiv nearticulat (*cap*), formă puțin obișnuită chiar și'n construcțiile mai libere ale proverbelor (cf. *Capul ce se pleacă sabia nu-l taie*), este tradus aidoma din turcește, unde nu există articol definit (*baş* înseamnă *cap* și *capul*). Așezarea predicatului la sfârșitul propozițiunii, după complement, obișnuită uneori și în limba română, în vorbirea afectivă, este o regulă generală în topica limbii turcești.

La acesta din urmă putem adăuga și alte exemple, scoase din aceleași traduceri ale lui Anton Pann: *cine întreabă, munți sare*, cf. turc. *danişan da(ğ)la aşar*; *picând, picând, baltă se face*, cf. turc. *damlala, damlala, gheol olur*¹); *puțină milostenie, de multe nevoi scapă*, cf. turc. *az sadaca cioc belea savdârâr*; *limba fără oase, oase sfărâmă*, cf. turc. *chemicsiz chemic cârâr*; *doi cârmaci o corabie îneacă*, cf. turc. *ichi reiz bir ghenü battârâr*; *din frunză de dud atlas se face*, cf. turc. *dud iapra(ğ)ândan atlas oluri*.

La aceste cazuri, în care topica turcească: *subiect — (atribut) — complement — verb*, sau: *complement — subiect — verb*, e în de aproape urmată, adăugăm un exemplu de propoziție interogativă, în care particula interogativă se pune la sfârșitul propoziției: *din aguridă miere se face, cu ce?*, cf. turc. *coruntan fetmez olur, neilen?*, precum și construcția interesantă: *Boului coarne, păsării aripi povară nu sunt*, tradusă aproape literal din proverbul turcesc: *Iochiuze boynuz ve kuşa kanat yok d'ğildir*, în care s'ar rezuma aproape tot ce-am observat mai sus: subiectele (*coarne, aripi — boynuz, kanat*) sunt rediate sub formă nearticulată, iar obiectele indirecte (*boului, păsării — öküze, kuşa*) preced verbul, fără să mai fie repetate sub forma pronumelui conjunct.

Din *Povestea vorbii* mai cităm un singur proverb: *Câți merg la târg toți nu cumpără* (p. 273), a cărui topică obișnuită ar fi: *nu toți câți* (sau: *din cei ce*) *merg la târg cumpără*; în proverbul lui A. Pann nu e negat subiectul (în cazul nostru adjectiv)

¹) Cf. și varianta *damla, damla göl olur* „goutte à goutte se forme un lac“ (Youssouf, *Dict. turc-français*, p. 181).

tivul nehotărit: *tofi*) ci predicatul — deci negația întregii fraze, ceea ce-i schimbă înțelesul —, după un model turcesc, unde dezinvența negației: *maz, mez*, este aplicată totdeauna verbului din frază (*aldımmazlar* „nu cumpără“).

Nu mai puțin interesante sunt unele cazuri sintactice întâlnite în diferite traduceri, făcute în epoca fanariotă după firmene și alte acte oficiale turcești. Adesea, neținându-se seamă de sistemul gramatical românesc, aceste traduceri urmează atât de servil originalul, încât rămân aproape neînțelese¹⁾.

Ne mai oprim la câteva formule întrebuițate în adresele oficiale către Domn; acestea erau consemnate în registrele de ceremoniale, la care se recurgea oridecâteori se redacta un firman sau alte acte oficiale emise de Sublima Poartă. H. Dj. Siruni citează²⁾ după colecția de scrisori imperiale a lui Feridun, *Meğmua-i-münşaatüs-Selatin*, vol. I, p. 13, titlul oficial (*ünvan*) al Domnilor români întrebuițat în aceste firmene: *Kıdvet-ül-ümera-(i)-ül-millet-ül-mesihiyè, umdet-ül-küberà-üt-tayifet-ül-mus-raniyè* [sau: *iseviyè*], *mukha-leset nişan, musadakat ünvan Bughdan ve Eflak voyvodaları — khutimet avakibehumà bil-khair — kablinè peyam-ı-musadakat encam ve kelam-i-musalemet iktisan*

¹⁾ Astfel, într'un firman din 3 Regeb 1217 (1802), publ. în *Uricar*, III, 173—174, se găsește formula ciudată: „*Alesule între Domnii neamului Mesiei Hale Bogdan Vvd...*“, care, după cum observă H. Dj. Siruni (*Haşmetlü*. Buc., 1942, p. 172 nota 4) e o „traducere cu totul greșită. Cuvintele „*Hale Bogdan Vvd*“ trebuie să fie traducerea expresiunii „*Bughdan Voivodasi hala*“ care înseamnă „Domnul actual al Moldovei“. — Noi credem mai de grabă că traducătorul a urmat un original în care expresiunea avea topica: *hala Bughdan Voyvodasi* (cf. *Kıdvet-ül-ümera-ül-millet-ül-mesihiyè hala Bughdan voyvodasi haşmetlü Yuvaniça Sandul Sturza voyvoda*. „Exemplul printre notabilii națiunii lui Mesia, voievodul actual al Moldovei plin de magnificență Ioan Sandu Sturza Vodă“, într'un *buyuruldu* din 1824, cit. *ibid.*, p. 174; cf. și *hala Bughdan hükümdari* „Suveranul actual al Moldovei“, *ibid.*, p. 183).

²⁾ *Domnii români la Poarta Otomană* (Academia Română, *Studii și Cercetări*, LV), București, M. O., Imprimeria Națională, 1941, p. 33 și *Haşmetlü, Pe marginea titulaturii Domnilor români în cancelaria*

iblağala („Făcând să sosească mesajul [nostru] săvârșit cu prietenie și cuvântul [nostru] plin de salutări către voievozii moldav și valah — ca sfârșitul zilelor lor să fie terminat cu bine — exemple printre notabilii națiunii lui Christos, arătători de sinceritate, renumiți prin fidelitatea lor“), cu variante, dintre care menționăm una singură: *Iftikhar-ı ümerà-ül-millet-ül-mesihiyè, muhtar-ı-kubera-üt-tayifet-ül-iseviyè* („Fala printre notabilii națiunii lui Mesia, alesul dintre cei mai mari ai națiunii lui Christos“, *loc. cit.*, p. 174).

Din aceeași scriere a lui H. Dj. Siruni cităm câteva traduceri românești ale acestor formule (sau ale unor variante ale lor): *Intâiule a Ighemonilor neamului Mesiei, alesule a celor mai mari a neamului creștinesc Alecsandre Vvod al Moldaviei, să se încheie sfârșitul tău cu bine* (firman din 7 Muharrem 1213 (=1799), în *Uricar*, III, 156—162; cit. p. 172); *Mai întâiu a Ighemonilor neamului creștinesc Domn al Moldovei Constantin Zade Alecsandre Vvda...* (hatîșerif din 1 Sefer 1217 (=1804), în *Uricar*, III, 176—186; cit. p. 172), ș. a., care redau, printr'un genitiv partitiv (după modelul turcesc, unde articolul de origine arabă *ül* are rolul de formare a genitivului), construcția prepozițională (cu *din*, *dintre*, urmat de un substantiv plural) a superlativului relativ. Să se compare cu alte traduceri din aceeași vreme: *Alesule între neamul lui Iisus și lauda între Eghimonii neamului Mesiei, Ioan Sandul Sturza* (doc. din 1822, Sturza-Vartic, *Acte și Documente*, I, 307; cit. p. 172), *Lauda Domnilor celor din neamul lui Mesia, alesule dintre stăpânitorii neamului lui Iisus* (firman din 11 Șevval 1212 (1798), în *Uricar*, III, 145—150; cit. p. 172) etc., sau altele, în care construcția prepozițională alternează cu redarea prin genitivul partitiv: *Alesule între cei întâi ai neamului lui Mesie, orânduie Domn al Moldovei Ioane Sandul Sturza* (doc. din 1822, Sturza-Vartic, *Acte și Documente*, I, 304; cit. p. 172), *Lauda meghistanelor a neamului lui Mesie, alesule dintre cei înscmnați a nației lui Iisus, tu din cei cu bună opinie boieri și acum, după capitulele din actul cuprins în deosebitul meu împărătesc firman, fiind orânduie Domn Moldovei Hatmane Grigorie Ghica, fie rangul tău în veci* (repr. din *Albina Românească* din 23 Iunie 1849, *ibid.*, p. 172—173).

În exemplele citate mai sus, mai surprindem o analogie cu construcții din limba turcă: anume, așezarea atributului adjectival înaintea substantivului: *deosebitul meu împărătesc firman, cu bună opinie boieri* (v. supra), sau: *tu ce ești dintre cei cu rețutație boieri* (*loc. cit.*, p. 173); comp. cu *musadakat ünvan* „cuvântul [nostru] plin de salutări“, sau *haşmetlù Yuvaniça Sandul Sturza* „Ioan Sandu Sturza cel plin de măreție“ (*loc. cit.*, p. 176—177), *haşmetlù mir-i-Eflak* „Domnul cel plin de măreție al Valahiei“ (*loc. cit.*, p. 161). De altfel, însăși așezarea opoziției înaintea substantivului determinat s'a făcut poate sub înrâurirea topice turcești.

* * *

Expresiunile comune din limba română și limbile din „uniunea lingvistică balcanică“, — explicate ca și celelalte numeroase trăsături lingvistice comune, prin bilinguismul popoarelor din Sud-Estul european (cf. Al. Rosetti, *Ist. lb. rom.*, II², p. 36 ș. u. și 125 ș. u.) au fost studiate în deosebi de Per. Papahagi, *Parallele Ausdrücke und Redensarten im Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen*, în *XIV. Jahresbericht d. Inst. f. rum. Sprache zu Leipzig* (1908), p. 113—170; Alexandru Philippide, *Originea Romînilor, II. Ce spun limbile romînă și albaneză*. Iași, Tip. „Viața Romînească“, 1927, § 327, p. 691—694 și Eqrem Çabej, *Parallele Ausdrücke und Redensarten in der Balkansprachen*, în *Revue Internationale des études balkaniques*, Beograd, II, p. 226 ș. u. și în special Kr. Sanfeld, *Linguistique balkanique. Problèmes et résultats*, Paris, 1930.

În studiul său extrem de bogat în material comparativ balcanic, Pericle Papahagi a dat și câteva paralele frazeologice turcești pentru expresiuni românești ca: *fel de fel*, ar. *soie de soie* sau *turlie-turlie* („beides türk.“): turc. *turii-turli* (*loc. cit.*, nr. 20, p. 119—120; — dr. *daravere*, ar. *dare-loare*: turc. *alışveriş* („so auch ar., ngr., bulg.“ și rom.) (*loc. cit.*, nr. 115, p. 131); — dr. *a tăia prețul*, ar. *tal'îū pǎzarea*: turc. *paħa kesmek* (nr. 316, p. 153); — dr. *îi puse calupul*, ar. *îl trapse nǎ călupe*: turc. *kalyb etmek* (nr. 202, p. 140); — dr. ar. *poate* „peut-être“: turc. *belki* (nr. 217, p. 142); — dr. *îi vine de hac*, ar. *îl' viñi di hak'e*: turc.

hakynden gelmek (nr. 246, p. 145); — dr. *mi-a scos sufletul*, ar. *ni scoase sufletlu*: turc. *džan almak* sau *džan tšikarmak* (nr. 330, p. 154—5); — dr. *unde șezi?*, ar. *iu ședzi?* „wo wohnst du?": turc. *nerde oturior?* (nr. 352, p. 157).

Insemnăm aici și expresia *Turcii se rumpea cete-cete* „cu o turnură analogă în propoz. turcă *alai alai olup gelen durnalar*“, pe care o relevase Kr. Sandfeld, în *Balkanfilologien* și apoi și în *Lingu. balk.* p. 162.

La materialul publicat de Per. Papahagi, amintim câteva expresiuni analoage turcești:

„Dr. *se mânâncă ca câinii* „sie beissen sich wie die Hunde“, ar. *s-mică ca cânl'i*, alb. *hahen si k'ent*, ngr. *τρώγονται σάν τὰ σκυλιά*, bulg. *jadat (hapjat se) kato kučeta*“ (*loc. cit.*, p. 120, nr. 27). Cf. prov. turcesc *köpek köpeyi yemes* (notat de A. Pann: *chiopec chiopei iemes*, pe care-l traduce: „câine pe câine nu mânâncă“, *Povestea vorbii*². Craiova, 1943, p. 333).

„Holz essen=Prügel bekommen“, ar. *mică fuște, lemn, școp...*, alb. *hangren škop*, ngr. *τρώγω ξύλο*, bulg. *jade boj (drvo)*, turc. *agaş yemek*“ (*loc. cit.*, nr. 84, p. 127). Expresia aromână o compară cu dr. *a mânca bătaie*; pentru aceasta însă, v. turc. *tokat dayak yemek* „être souffleté, battu“ (R. Youssouf, *Dictionnaire turc-français*. Constantinople, 1888, p. 1271)=*a mânca o palmă* (literal: „a mânca o lovitură de palmă“).

Pentru: „Platze!=Zum Teufel mit dir! oder: halt's Maul“, dr. *crapă!*, ar. *creapă* sau *crek'i!*, ngr. *σάσε*, bulg. *da pukne*“ (*loc. cit.*, nr. 292, p. 150), v. DA, s. v. *a crăpa*, 4°: „(despre vite) a muri în urma plesnirii pântecului din cauza gazelor“, și, hiperbolic, despre oameni: „a plesni (de ciudă, mânie, necaz, etc.)“; cf. turc. *gebermek* „crever, mourir (animal)“ (Youssouf, *Dict. turc-français*, p. 312), „mourir, en parlant des animaux ou des gens méprisables“ (T. X. Bianchi, *Dict. français-turc*, I, 598, s. v. *crever*). Compară cu ceea ce spune H. Dj. Siruni: „Chiar pentru moartea creștinilor nu se întrebunțează decât cuvântul *mürd*, care însemnează „a crăpa“. Tot așa, vorbind despre Domnii decedați, unele din actele turcești pomenesc de ei prin cuvântul *halik*, care mai mult însemnează „crăpat“ decât „decedat“. Astfel, vorbind despre Scarlat Calimachi Vodă, actele turcești îl

pomenesc ca *halik*“ (*Haşmetlù, Pe marginea titulaturii Domnilor români la cancelaria otomană. Buc., 1942, p. 163*).

Pentru dr. *aşa i-a fost scris* (*loc. cit., nr. 153, p. 319*), cf. şi prov. turcesc: *Alın yazısı başa gelir* „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus“ (*în Limba Română — Istanbul, nr. 2, p. 15*).

La „Weisses Geld für schwarze Tage“, dr. *bani albi pentru zile negre*, alb. *hola* sau *para te barda per dite te zes*, ngr. *ἀσπροὶ παρὰδες γὰ μαῦρες μέρες*, bulg. *bëli pari za černi dni*“ (*loc. cit., nr. 328, p. 154*), — adaugă turc. *ak akçe kara gün içindir* (R. Youssouf, *Dict. turc-français, p. 22*).

La numeroasele expresiuni în legătură cu *mână* (*loc. cit., nr. 158—166*), adăugăm:

secret: *pe sub mână*, turc. *el altendan* „sous main; secrètement“ (Youssouf, p. 241);

darnic: *mână deschisă*, turc. *eli açek* „prodigue“ (Youssouf, *ibid.*);

sărăc: *mână goală*, turc. *eli boş* „désouvré, sans affaire: qui ne possède rien“ (Youssouf, *ibid.*);

hoț: *mână lungă*, turc. *uzun el* (*în Limba Română — Istanbul, nr. 2, p. 15*);

din mână în mână, turc. *elden elde* „de main en main“ (Youssouf, *ibid.*);

a cădea în mâna (cuiva), turc. *ele gelmek* „tomber en main“ (Youssouf, *ibid.*).

Compară şi dr. *o grădină de băiat* (Per. Papahagi, *loc. cit., nr. 112, p. 130*), *o grădină de om*, cu turc. *pırlanta gibi bir adam* (*în Limba Română — Istanbul, nr. 4, p. 8*), literal: „un om ca briliantul“.

Alte paralele frazeologice turceşti:

a insista: *a bate capul (cuiva)*, turc. *baş vurmak* „s'adresser, recourir“ (Youssouf, p. 1240);

prost: *tare de cap*, turc. *başı pek* „dur de tête, têtue“ (Youssouf, 944);

vigilent: *cu ochii deschiși*, turc. *açık göz* „vigilent“ (Youssouf, p. 4);

senin: *albastru deschis*, turc. *açık mayı (mavi)* (Youssouf, *ibid.*);

a da cu coatele, turc. *dirsek ile vurmak* „condoyer“ (Youssouf, p. 210);

a vorbi din burtă, turc. *karnendan söylemek* „faire le ventriloque“ (Youssouf, p. 1057);

a vorbi din (pe) nas, turc. *burundan söylemek* „nasiller“ (Youssouf, p. 120);

prov. *cine sapă groapa altuia, cade el într'insa*, cf. turc. *kazma kuyuyu kendin düşersin* „ne creusez pas un puits (une fosse d'autres), vous y tombez vous-mêmes“ (Youssouf, p. 559—560).

La acestea mai adăugăm câteva, scoase din aceeași revistă *Limba Română* din Istanbul:

a exagera: *a face din țânțar armăsar*, cf. turc. *pireyi deve yapmak* (nr. 4, p. 8), literal: „a face din purece cămilă“ (*ibid.*);

a se ținea de cineva: *a umbla mână după iapă*, cf. turc. *it gibi peşini bırakmak*, literal: „a umbla după cineva ca un câine“ (*ibid.*);

îngâmfat: *a se umfla ca un curcan*, turc. *hindi gibi kurbarmak* (*ibid.*);

măsură: *cât mi-e plapoma*, turc. *yorganına göre*;

în zadar: *a arde focul în paie ude*, turc. *yaş samanda ateş yakmak* (*ibid.*);

om care își dă importanță: *buricul pământului*, turc. *yer göbeği* (nr. 2, p. 15);

profit: *cine umblă cu miere, se linge pe degete*, turc. *bal tutan parmak yalar* (*ibid.*);

certitudine: *ce-i în mână nu-i minciună*, turc. *elde olan yalan değildir* (*ibid.*);

aroganță: *vede paiul din ochiul altuia și nu vede bârna din ochiul lui*, turc. *başkasının gözündeki çepeli görür de kendi gözündeki saman çöpünü görmez* (*ibid.*);

nimic: *(nu-i dau) nici cât negru subt unghie*, turc. *tırnak altındaki leke kadar* (*ibid.*; pentru răspândirea expresiunii pe teritoriul românesc și pentru corespondentele ei: maghiare, săsești, bulgărești, sârbești, ruteană și țigănească, v. ALR II, vol. I, întreb. 2190);

nerușinat: *a nu avea obraz*, turc. *suratı olmamak* (*ibid.*);

foarte sărac: îi iasă părul prin căciulă, turc. *kalpağının altından saçı çıkmak* (ibid.).

Proverbe comune:

capra sare masa, iada sare casa: turc. *keçi masayı atlar, oğlak evi* (nr. 4, p. 8);

a umbla în sat fără câini: turc. *köpeksiz köyde dolaşmak*;

pisica cu clopoței nu prinde șoareci: turc. *zilli kedi fare tutmaz*;

armăsarul bun se vinde din grajd: turc. *iyi aygır abırda satılır*;

a aștepta ca porcul muchia toporului: turc. *domuz gibi bal-tayı beklemek*;

porcul nu se îngrașă în ajun: turc. *arifede domuz beslenmez*;

boala intră cu carul și iese prin urechile acului: turc. *hastalık öküz arabası ile gerir ve ğue deliğinden çıkar gibi çıkar*;

cocoșul e stăpân pe gunoiul său: turc. *her horoz kendi çöplüğünde öter*;

cum îți vei așterne așa vei dormi: turc. *döşeğini nasıl yayar-san öyle uyursun*;

lada la mine, cheia la tine: turc. *sandık bende, anahtar sende*;

capul ce se placă sabia nu-l taie: turc. *eğilen başı kılıç kesmez* (nr. 1, p. 8);

gura păcătosului adevăr grăiește: turc. *günahkârin dili hakikati söyler* (nr. 2, p. 15).

VLADIMIR DRIMBA

NOTIȚE LEXICALE ROMÂNNO-ROMANICE

Cuvintele, ca și ființele vii, se nasc, trăiesc și mor. Felurite sunt cauzele dispariției lor: dela ciocnirea între ele, ciocnire care se termină cu morți sau desfigurați, până la moartea de bătrânețe, despoiere de sens și de sunet, toate, cum știm astăzi, se pot